

Hayvanları Koruma Kanunu Kapsamındaki Uygulamalara Dair Hukuki Analiz

5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nda ("**Kanun**") 30 Temmuz 2024 tarihinde 7527 sayılı kanun ile yapılan değişikliği takiben önce Diyarbakır'da köpeklerin toplanmaya başlandığı, ardından Niğde'de ilaçla toplu öldürme işlemi yapıldığı, Ankara Altındağ'da ise köpeklerin parçalanarak öldürüldükleri haberleri ardı ardına medyaya düşmeye başladı.

Kanun değişikliklerini, işbu gelişmelerle birlikte, hukuk penceresinden bir bakışla değerlendirmek isteriz.

Kanun'un amacını düzenleyen 1. Madde:

"Bu Kanunun amacı; insan, hayvan ve çevre sağlığı gözetilmek kaydıyla hayvanların rahat yaşamlarını ve hayvanlara iyi ve uygun muamele edilmesini temin etmek, hayvanların acı, ıstırap ve eziyet çekmelerine karşı en iyi şekilde korunmalarını, her türlü mağduriyetlerinin önlenmesini sağlamaktır"

hükmünü içermektedir.

Kanun'a dair ilkelerin düzenlendiği 4. Maddede yerel yönetimlerin, gönüllü kuruluşlarla iş birliği yaparak hayvanların bakım ve tedavilerini sağlamak, eğitim çalışmaları yapmak üzere barınak kurmak ile yükümlü oldukları ve kontrolsüz çoğalmayı önlemek üzere kısırlaştırmanın esas olduğu vurgulanırken, aşağıda ifade edilen ilkelere de yer verilmiştir:

Madde 4 (a): *"Bütün hayvanlar eşit doğar ve bu Kanun hükümleri çerçevesinde yaşama hakkına sahiptir."*

Madde 4 (c): *"Hayvanların korunması, gözetilmesi, bakımı ve kötü muamelelerden uzak tutulması için gerekli önlemler alınmalıdır"*.

Madde 4 (g): *"Hayvanların korunması ve rahat yaşamlarının sağlanmasında; insanlarla diğer hayvanların hijyen, sağlık ve güvenlikleri de dikkate alınmalıdır."*

Madde 4 (h): “*Hayvanların türüne özgü şartlarda bakılması, beslenmesi, barındırılma ve taşınması esastır.*”

Madde 6 “*Sahipsiz ya da güçten düşmüş hayvanların kanuni istisnalar hariç öldürülmeleri yasaktır.*” düzenlemesini içermektedir.

Kanun’un amacı, ilkeleri ve Madde 6 hükmü, birlikte değerlendirildiğinde hayvanların yaşam hakkının teyit edildiği, kontrolsüz çoğalmayı önlemek için öldürme değil kısırlaştırmanın esas olduğu, hayvanların kanuni istisnalar dışında öldürülmelerinin yasak olduğu net bir şekilde anlaşılmaktadır. Ülkemizdeki uygulamaları, kanun değişikliği öncesi ve sonrası yaşananları bir kenara bırakıp, sadece hukuki açıdan bakılacak olursa, denilebilir ki kanun, amaç ve ilkeleri ışığında aslında öldürmeyi değil yaşatmayı hedeflemektedir.

Madde 6/2’de yer alan emredici hüküm doğrultusunda sokak hayvanları, belediyelerce kurulan veya izinli özel barınaklara götürülerek belirli bir süre müşahade altına alınacaklar, Bakanlık’ın veri sistemine kaydedilecekler ve rehabilitasyon sonrası sahiplendirilinceye kadar barınakta tutulacaklardır. Ne yazık ki Kanun’da muhtelif çelişkiler mevcuttur. Mevcut barınaklardaki koşullar dikkate alındığında bu emredici hükmün, hayvanların yaşam hakkını teyit eden Kanun’un kendi ilkeleri ile örtüşmediği net bir şekilde görülmektedir. Hiç barınak olmayan ya da barınak kapasitesinin yeterli olmadığı yerlerde bu emredici hükmün nasıl uygulanacağı ise belirsizdir. Bu noktada, barınak kapasitesinin yetersiz olduğu yerlerde toplama işleminin yapılabilmesi için Kanun’un ilkeleri ile uyumlu mahiyette barınakların inşa edilmesinin beklenmesi gerektiği yorumu yapılabilir. Kısaca ifade edecek olursak, öldürme konusunun düzenlendiği 6. Madde, sahipsiz hayvanlar öldürülebilir, ya da barınak yetersiz ise öldürüleceklerdir düzenlemesi içermemektedir.

Madde 6’da hayvanların yaşam hakkının esas olduğu vurgulanırken, istisnai olarak öldürülebilecekleri haller Madde 13 ile düzenlenmiş ve bakımevine alınan köpeklerden; insan ve hayvanların hayatı ve sağlığı için tehlike teşkil eden ve olumsuz davranışları kontrol edilemeyen, bulaşıcı veya tedavi edilemeyen hastalığı bulunan ya da sahiplenilmesi yasak olanların öldürülebileceği hükme bağlanmıştır. Madde 6 ve 13 hükümleri birlikte yorumlandığında anlaşılmaktadır ki hayvanlar önce barınağa alınacak, müşahade süresinde bu istisnai hallerin tespiti halinde öldürülebileceklerdir. Bu husus, Kanun’da yer alan çelişkili düzenlemelerden bir diğeridir,

zira bulaşıcı hastalık veya yasaklı ırkların öldürülmeye izin verilen istisnai haller olarak işaret edilmesi, aslında Kanun'un kendi ifade ettiği yaşama hakkı dahil pek çok ilke ile çelişmektedir. Bilinmektedir ki, pek çok bulaşıcı hastalık ilaç ile tedavi edilebilmektedir, oysa bu hüküm, barınaklarda sıklıkla görülen üst solunum yolları hastalığına yakalanan ya da egzama, uyuz gibi ölümcül olmayan hastalıkları bulunan köpeklerin tamamının bir anda öldürülmesinin yolunu açmaktadır.

Madde 13'ün ayrıca "*Öldürme ve ötanazi işlemine ilişkin esas ve usuller Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir*" düzenlemesini içerdiğini ifade etmek gerekir. Söz konusu Yönetmelik henüz yayınlanmamıştır. Bu durumda, Kanun'da izin verilen istisnai haller için öldürme işleminin nasıl yapılacağına dair Yönetmelik bile henüz düzenlenmemişken, anılan haberlerdeki toplu öldürme işlemlerinin hangi esaslara göre yapıldığı müphemdir.

Madde 14 hayvanlara kasıtlı olarak kötü davranmanın, dövmenin, aç susuz bırakmanın, aşırı soğuğa ve sıcağa maruz bırakmanın, bakımlarını ihmal etmenin, fiziksel ve psikolojik acı çektirmenin, hayvanlara işkence yapmanın, acımasız ve zalimce muamelede bulunmanın yasak olduğunu düzenlemektedir. Kanun Madde 14'teki düzenlemenin yanı sıra Madde 4'te ifade ettiği ilkeler ile sahipsiz hayvanların türlerine uygun ve hijyenik şartlarda taşınabileceğini düzenlemekte, çöp kamyonlarıyla yığınlar halinde toplanmalarına müsaade etmemektedir.

Madde 6 ile hayvanların Madde 13'de düzenlenen istisnai haller dışında öldürülmeleri yasaklanırken, bu yasağı ihlal edenlere altı aydan dört yıla kadar hapis cezası uygulanacağı Madde 28/A/2 kapsamında düzenlenmiştir. Hal böyle iken, bahse konu belediyelerin fiilleri açıkça Kanun ihlali mahiyetinde olup suç teşkil etmektedir. Bu ihlallere dair soruşturma, yargılama ve yaptırımların yetkili makamlarca ivedilikle yürütülmesini temenni ediyoruz.

Av. Bilge Müftüoğlu